

ЗАГАЛЬНОВИЗНАНІ СВІТОВІ ТРУДО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

У статті автором відображені світові трудо-правові стандарти у сфері запобігання та протидії корупції. Слушним є відображення політики України у питанні боротьби з корупцією. Підсумовуючи результати дослідження, автор звертає увагу на те, що трудо-правові стандарти запобігання корупції утворюють систему загальновизнаних безстрокових добровільно взятих державами зобов'язань у сфері запобігання корупції, що закріплені в міжнародних актах про працю і щодо виконання яких можливе застосування заходів міжнародного впливу й контролю.

Ключові слова: корупція, трудо-правові стандарти, права і свободи особи, державний службовець, чиновник.

Постановка проблеми. Проголошення незалежності України створило умови для її трансформації у демократичну, соціальну і правову державу, головним обов'язком якої є забезпечення прав і свобод громадян, а також інтеграція в міжнародну систему захисту прав людини. Вихід за межі державних кордонів економічного, політичного, культурного та інших аспектів суспільного життя привів до розгортання процесів світової і регіональної інтеграції. У цьому світлі дослідження світових трудо-правових стандартів запобігання корупції набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти запобігання корупції були висвітлені у працях таких науковців, як: С. М. Клімова, Д. В. Дюжев, М. І. Мельник, Л. І. Аркуша, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко та ін.

Мета статті вбачається в аналізі світових стандартів у сфері запобігання та протидії корупції.

Виклад основного матеріалу. Приведення національного законодавства у відповідність із загальновизнаними міжнародними правовими стандартами прав людини є одним із пріоритетних завдань Української держави. «Законотворча діяльність вимагає постійного звернення до загальновизнаних світом норм, що містяться у дво- й багатосторонніх міжнародних договорах і документах міжнародних організацій. У зв'язку із цим виникає потреба наближення національної правової системи України до правових систем тих держав, з якими налагоджені постійні контакти економічного, політичного, культурного та іншого характеру», – наполягає Д. С. Підкопай [1, с. 73]. Відповідна діяльність не обмежується часом, а має бути постійною і здійснюватися згідно з розвитком уявлень про зміст прав людини. Сукупно все це переконливо свідчить про необхідність пошуку нової наукової парадигми у форматі суспільство – держава – людина. Складова цієї проблеми – вре-

гулювання юридичними засобами проблеми запобігання корупції.

Корупція – складне антисоціальне явище, що тривалий час супроводжує економічний і культурний розвиток усіх країн світу. Масштаби і наслідки процесів корумпованості в усіх державах світу вимагають від відповідних державних і міжнародних установ та організацій постійного і поглибленого аналізу її причин з метою нейтралізації та розробки заходів щодо подолання. І. С. О. Нуруллаєв робить наголос: «... корупція вийшла за межі державних кордонів, перестала бути злочином, який стосується тільки державних службовців; вона стала тим чинником, що створює умови для скоєння серйозних злочинів міжнародного характеру» [2, с. 1].

Л. І. Аркуша наполягає, що головними перевагами багатосторонніх угод про співробітництво є «... усунення необхідності в розробці окремих двосторонніх угод з великим числом іноземних урядів та зменшення ризику протидії щодо такого співробітництва з боку організованих злочинних груп, що володіють корумпованими зв'язками» [3, с. 16–17].

Міністерство юстиції України у листі «Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції» від 22 червня 2011 р. [4] зазначає: «Посилення взаємозалежності економік окремих країн у ХХ столітті змусило об'єднувати сили в протидії цьому небезпечному явищу. Така акумуляція зусиль в першу чергу відбувається в рамках міжнародних організацій, які сферу запобігання та протидії корупції визначають як один з пріоритетів їх діяльності».

М. І. Мельник доводить, що до міжнародних наслідків корупції для окремої держави належать: негативний вплив корупції на імідж держави у світі; ускладнення відносин з іншими країнами, міжнародними організаціями і всією міжнародною спільнотою; втрата державою міжнародних позицій в економічній, політичній та інших сферах (у тому числі

неприйняття її до відповідних міжнародних інституцій чи виключення з них); припинення чи істотне зменшення зовнішнього інвестування, унеможливлення отримання кредитів [5, с. 64–65].

Що ж являють собою міжнародні трудо-правові стандарти запобігання корупції? Складність відповіді на дане питання полягає в тому, що вони не зафіксовані в якомусь одному міжнародному акті, а розкидані по численних договорах і звичаях, оскільки в міжнародному праві відсутні кодекси, подібні до тих, які є у внутрішньому праві держав. На погляд Д. В. Сімонович, який поділяємо і ми, цілком можливо взяти за основу концепцію, яка б включила в себе тезу про те, що норми міжнародного права, які містять у собі стандарти у сфері прав людини, автоматично належать до загальновизнаних норм і принципів у силу існуючого принципу поваги до прав і свобод людини, і це відповідало б прийнятій концепції правової демократичної держави. Адже одна поява будь-якого міжнародного документа, присвяченого правам і свободам особи, вже свідчить про актуальність даного положення і міжнародного визнання необхідності конкретних змін в існуючому порядку діяльності держав, визначальним вектором яких будуть права людини і гарантії їх реального втілення [6, с. 33].

Стандарт – це загальнообов’язковий еталон, єдина типова модель, що встановлює певні обов’язкові вимоги. Слово «стандарт» утворює синонімічний ряд із термінами «критерій», «взірець». Він розробляється як на матеріальні предмети, так і на норми, правила і вимоги до об’єктів організаційного, методичного, інформаційного, статистичного, загально-технічного, техніко-економічного та соціального характеру. Стандарт встановлює обов’язкові вимоги щодо захисту життя, здоров’я та майна людини, захисту тварин і рослин, охорони довкілля, безпеки продукції, процесів та послуг.

У правничій літературі терміном «стандарт» охоплюються різноманітні норми, такі як правила міжнародних договорів, резолюцій міжнародних організацій, політичні домовленості. Вони є тим завданням, до виконання якого повинні прагнути всі народи і держави, «маяком» для національного законодавства, і яке держави у разі ратифікації повинні імплементувати в національну юридичну практику. Стандарти є принципами, які досягли стану найвищої регламентованості, закріпленості й обов’язковості.

Відповідно стандартами прав людини є норми, що ввібрали в себе найвищі досягнення загальнолюдської духовної культури, виражають змістовно принцип правової рівності, закріплюють такі прави-

ла поведження держави із людиною, які не принижують людську гідність і які є підставою для вирішення правових справ та розвитку права у будь-яких формах.

І. Я. Кисельов міжнародні трудо-правові стандарти визначає як нормативну субстанцію міжнародного трудового права, одне з досягнень сучасної цивілізації, що відобразило результати діяльності держав із внесення до ринкової економіки соціальних цінностей, розробки зусиллями мирового співтовариства інструментів соціальної політики, прийнятної для держав, які його складають. Зміст цих стандартів являє собою концентроване вираження досвіду багатьох країн, плід ретельного відбору найбільш цінних та універсально значущих норм і положень національних систем трудового права, створення оригінальних синтетичних правил за участю юристів, які представляють існуючі системи правового регулювання праці, результат зіткнення різних думок та підходів, різноманітних політичних сил та інтересів, ідеологічних концепцій, знаходження компромісних юридичних формул, які трансформуються в міжнародні норми [7, с. 448].

Є. В. Краснов запевняє, що сучасні міжнародні стандарти трудових прав ґрунтуються на таких принципових положеннях:

– трудові права працівника як особисті блага є невід’ємними та невідчужуваними, вони базуються на принципах свободи, рівності, заборони дискримінації у трудових відносинах. У цьому значенні трудові права слід розглядати як природні права. З іншого боку, обсяг, зміст трудових прав визначаються державою;

– утвердження і забезпечення трудових прав людини є обов’язком держави, яка повинна створювати належні умови для реалізації прав людини у сфері праці;

– система трудових прав складається з індивідуальних і колективних трудових прав, носить динамічний характер, здатна змінюватися та розширюватися;

– колективні трудові права невід’ємні від індивідуальних трудових прав, вони не повинні суперечити останнім, обмежувати правовий статус особистості;

– здійснення трудових прав та свобод повинно бути засноване на соціальному діалозі працівників, роботодавців (їх представників) за участю держави [8, с. 60–61].

Основні міжнародні трудо-правові стандарти запобігання корупції встановлюють:

а) документи ООН – Конвенція ООН проти корупції, Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією»

і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» та «Про злочинність і суспільну безпеку», Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку;

б) акти Ради Європи – Цивільна Конвенція про боротьбу з корупцією, Двадцять принципів боротьби з корупцією, Модельний кодекс поведінки для державних службовців.

Вихідною позицією міжнародних стандартів є те, що державна посада є посадою, що а) наділена довірою держави і б) передбачає зобов'язання діяти в інтересах останньої. Тому особи, які їх займають, мають виявляти абсолютну відданість державним інтересам. Чиновник повинен здійснювати свої повноваження відповідно до закону і тих законних вимог і етичних стандартів, що стосуються його функцій. Під час прийняття рішень він діє законно і здійснює свої дискреційні повноваження безсторонньо, беручи до уваги обставини, що мають відношення до справи. Службовці не повинні надавати неправомірну перевагу будь-якій особі або їх групі, не допускають дискримінації, а також не зловживають іншим чином наданими їм повноваженнями та владою. Корумпований посадовець діє всупереч інтересам служби. Зловживаючи довірою держави, службовець діє незаконно, недоброчесно, несправедливо і упереджено, надаючи при цьому неправомірну перевагу своєму приватному інтересу чи інтересам інших осіб.

Для державних службовців запроваджується система приймання на службу та її проходження, яка: а) ґрунтується на принципах ефективності й прозорості та на таких об'єктивних критеріях, як бездоганність роботи, справедливість і врахування здібностей; б) включає ефективні процедури підбору й підготовки кадрів для зайняття державних посад, а також їх ротації; в) сприяє встановленню справедливої оплати праці; г) сприяє проведенню відповідного навчання. Кожна держава як матеріально, так і морально заохочує непідкупність, чесність і відповідальність своїх службовців. Для добросовісного виконання державних функцій приймаються кодекси або стандарти поведінки чиновників, які містять норми їх поведінки під час виконання службових повноважень і встановлюють порядок притягнення до відповідальності за порушення цих норм. При цьому слід просувати подальшу специфікацію поведінки, очікуваної від посадових осіб.

Чиновники не можуть обіймати посади, що знаходяться в безпосередньому підпорядкуванні по-

садам, що займаються їх близькими родичами або свояками, за винятком випадків, передбачених законодавством. Особи, які порушують цю вимогу, якщо вони добровільно протягом встановленого строку не усунуть, підлягають переведенню на посади, що виключають таку підпорядкованість, підконтрольність або підзвітність, а при неможливості такого переведення один із цих службовців підлягає звільненню.

Службовець, здійснюючий контроль або керівництво іншими чиновниками, повинен робити це відповідно до політики та завдань очолюваного ним держоргану. Керівник повинен відповідати за дії та помилки своїх працівників.

У приватному секторі держава має сприяти розробці стандартів і процедур, призначених для забезпечення добросовісності в роботі відповідних організацій, у тому числі кодексів поведінки для запобігання виникненню конфлікту інтересів, а також для заохочення використання добросовісної комерційної практики у відносинах між комерційними підприємствами та в договірних відносинах між ними та державою.

Державний службовець не повинен використовувати неналежні переваги своєї посади для того, щоб отримати можливість працевлаштування поза службою. Чиновник не повинен допустити, щоб перспективи іншого працевлаштування створювали для нього реальний, потенційний або можливий конфлікт інтересів. Він має негайно повідомити свого керівника про кожну конкретну пропозицію працевлаштування, яка може створити конфлікт інтересів. Посадовці повинні також повідомляти свого керівника про прийняття будь-якої пропозиції щодо працевлаштування.

Запобігання виникненню конфлікту інтересів можливе також шляхом встановлення обмежень на певний обґрунтований строк щодо професійної діяльності колишніх держпосадовців у приватному секторі після їх звільнення, якщо така діяльність або робота безпосередньо пов'язана з функціями, що ці особи виконували в період їх перебування на посаді або за виконанням яких вони здійснювали нагляд.

Висновки. Таким чином, міжнародні трудо-правові стандарти запобігання корупції утворюють систему загальновизнаних безстрокових добровільно взятих державами зобов'язань у сфері запобігання корупції, що закріплені в міжнародних актах про працю і щодо виконання яких можливе застосування заходів міжнародного впливу й контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Підкопай Д. С. Принципи правового регулювання внутрішнього трудового розпорядку в сучасних умовах господарювання : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 / Д. С. Підкопай ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2014. – 220 с.
2. Нуруллаєв І. С. О. Міжнародно-правове співробітництво в системі Ради Європи у боротьбі з корупцією : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 / І. С. О. Нуруллаєв ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2008. – 18 с.
3. Аркуша Л. І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Л. І. Аркуша ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2001. – 19 с.
4. Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції [Електронний ресурс] : лист М-ва юстиції України від 22.06.2011. – Режим доступу: <http://news.yurist-online.com/laws/34683/>.
5. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 / М. І. Мельник ; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2002. – 506 с.
6. Сімонович Д. В. Європейські стандарти забезпечення прав людини у досудових стадіях кримінального процесу України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Д. В. Сімонович ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2010. – 225 с.
7. Киселев И. Я. Сравнительное и международное трудовое право : учебник / И. Я. Киселев. – М. : Дело, 1999. – 728 с.
8. Краснов Є. В. Основні трудові права: міжнародні стандарти і законодавство України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 / Є. В. Краснов ; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2008. – 206 с.

REFERENCES

1. Pidkopai D. S. *Pryntsypy pravovoho rehuliuвання vnutrishnoho trudovoho rozporiadku v suchasnykh umovakh hospodariuvannya* (Principles of Legal Regulation of Internal Labor Regulations in the Contemporary Economy), dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.05, D. S. Pidkopai, Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho, Kh., 2014, 220 p.
2. Nurullaiev I. S. *Mizhnarodno-pravove spivrobotnytstvo v systemi Rady Yevropy u borotbi z koruptsiieiu* (International Legal Cooperation System in the Council of Europe in the Fight Against Corruption), avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.11, I. S. Nurullaiev, Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho, Kh., 2008, 18 p.
3. Arkusha L. I. *Osnovy metodyky vyivlennia i rozsliduvannia orhanizovanoi zlochynnoi diialnosti pry naiavnosti korumpovanykh vziatzkiv* (Basic Methods of Detection and Investigation of Organized Crime in the Presence of Corrupt Ties), avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09, L. I. Arkusha, Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho, Kh., 2001, 19 p.
4. *Uchast Ukrainy v mizhnarodnomu spivrobotnytstvi u sferi zapobihannia ta protydii koruptsii: lyst Ministerstva yustytisii Ukrainy vid 22.06.2011* (Ukraine's Participation in International Cooperation in Preventing and Combating Corruption: a Letter from the Ministry of Justice of Ukraine 22.06.2011) [Elektron. resurs], Rezhym dostupu: <http://news.yurist-online.com/laws/34683/>.
5. Melnyk M. I. *Kryminolohichni ta kryminalno-pravovi problemy protydii koruptsii* (Criminological and Criminal Legal Problems of Counteraction of Corruption) dys. ... d-ra yuryd. nauk: spets. 12.00.08, M. I. Melnyk, Nats. akad. vnutr. sprav Ukrainy, K., 2002, 506 p.
6. Simonovych D. V. *Yevropeiski standarty zabezpechennia prav liudyny u dosudovykh stadiakh kryminalnoho protsesu Ukrainy* (European Standards of Human Rights in Pre-Trial Stages of the Criminal Process Ukraine), dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09, D. V. Simonovych, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav, Kh., 2010, 225 p.
7. Kyselev Y. Ya. *Sravnytelnoe y mezhdunarodnoe trudovoe pravo* (Comparative and International Labor Law) ucheb., Y. Ya. Kyselev, M., Delo, 1999, 728 p.
8. Krasnov Ye. V. *Osnovni trudovi prava: mizhnarodni standarty i zakonodavstvo Ukrainy* (Basic Labor Rights, International Standards and Legislation of Ukraine), dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.05, Ye. V. Krasnov, Odeska nats. yuryd. akad., Odesa, 2008, 206 p.

И. П. ЖИГАЛКИН

кандидат юридических наук, судья Хозяйственного суда Харьковской области

ОБЩЕПРИЗНАННЫЕ МИРОВЫЕ ТРУДО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ КОРРУПЦИИ

В статье автором отражены мировые стандарты в сфере предотвращения и противодействия коррупции. Правильным является отражение политики Украины в вопросе борьбы с коррупцией. Суммируя результаты исследования, автор обращает внимание на то, что трудо-правовые стандарты предотвращения коррупции образуют систему общепризнанных добровольно взятых государствами обязательств в сфере предотвращения коррупции, которые закреплены в международных актах о труде и по выполнению которых возможно применение мер по международному влиянию и контролю.

Ключевые слова: коррупция, трудо-правовые стандарты, права и свободы личности, государственный служащий, чиновник.

I. P. ZIGALKIN

Candidate of Legal Sciences, Judge of Economic Court Kharkiv Region

UNIVERSALLY RECOGNIZED WORLD LABOR-LAW STANDARDS TO PREVENT CORRUPTION

Problem setting. The proclamation of independence Ukraine has created the conditions for its transformation into a democratic, social and legal state, whose main duty is to ensure the rights and freedoms of citizens, as well as integration into the international system of human rights protection. Going beyond the frontiers of economic, political, cultural and other aspects of public life led to the deployment of global processes and regional integration.

Analysis of recent research and publications. Some aspects of prevention of corruption were explained in the writings of scientists such as S. M. Klimova, D. V. Dyuzhev, M. I. Melnik, L. I. Arkusha, S. M. Prylypko, O. M. Yaroshenko and others.

Target of research. is seen in the analysis of world standards in the field of prevention and counteraction to the corruption.

The main material. Bringing of national legislation to conformity with the universally recognized international legal standards of human rights is one of priorities of the Ukrainian state.

Legislation requires constant appeal to the generally accepted world standards contained in bilateral and multilateral international treaties and documents of international organizations. Therefore there is a necessity of approximation of the national legal system of Ukraine into the legal systems of those States which established regular contacts on economic, political, cultural and others. Corresponding activity is not limited by time, but must be permanent and carried out in accordance with the development of ideas about maintenance of human rights. Cumulatively all of it convincingly testifies to the necessity of search new scientific paradigm in the form of society – the state – people. A constituent of this problem is a settlement of problem of prevention of corruption legal facilities.

Corruption – a complex antisocial phenomenon that accompanies long economic and cultural development of all countries. The scale and the effects of corruption in all countries of the world require appropriate national and international institutions and organizations continuous and in-depth analysis of its causes in order to neutralize and development activities to overcome.

Conclusions. Thus, international labor legal standards to prevent corruption form a system of universally termless commitments voluntarily assumed by States in preventing corruption, which are enshrined in international acts of labor and for the implementation of which it is possible application of international influence and control.

Key words: corruption, labor standards, human rights and freedom, civil servant, employee.

Жигалкін І. П. Загальновізнані світові трудо-правові стандарти запобігання корупції [Електронний ресурс] / І. П. Жигалкін // Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. – 2015. – № 1 (4). – Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/Zigalkin.pdf>.